

3.9-МАВЗУ: СТАТИСТИКА СОҲАСИГА СИФАТНИ БОШҚАРИШНИНГ ХАЛҚАРО ТИЗИМЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ

1. GSIM, GSBPM, GAMSО моделлари ва уларнинг моҳияти.

Сифатни бошқариш, уни мониторинг қилиш ва баҳолаш тизими миллий статистика тизимининг ажралмас қисмидир, бу статистик жараёнлар ҳамда маълумотлар сифатининг миллий ва халқаро сифатни баҳолаш тизимларига мос келишини таъминлайди.

Бинобарин, ҳар қандай соҳада бўлгани каби, миллий статистика тизимининг самарали ташкил этилганлиги ҳам кенг жамоатчиликка тақдим этилаётган статистика маълумотларининг қанчалик даражада аниқ, сифатли ва ишончли эканлиги билан баҳоланади.

Статистика фаолиятига сифатни бошқаришнинг илғор тизимларини жорий этиш нима учун керак?

Сифатни бошқаришнинг халқаро даражада эътироф этилган илғор тизимларини жорий этишдан кўзланган асосий мақсад – мамлакатда миллий статистика тизимини, институционал муҳитни, статистик жараёнлар ва статистик маълумотларни самарали бошқаришдан иборатдир.

Ҳозирги кунда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Европа Иқтисодий Комиссияси томонидан ишлаб чиқилиб, статистика идоралари фаолиятига қўлланилиши тавсия этилган сифатни бошқаришнинг илғор тизимлари қуйидагиларни ташкил этади:

- Статистик маълумотларнинг намунавий модели;
- Статистик маълумотларни ишлаб чиқиш жараёнларини намунавий модели;
- Статистика идоралари фаолиятини бошқаришнинг намунавий модели.

Мазкур моделлар мамлакатда статистика маълумотларини ишлаб чиқиш ва тарқатиш жараёнларини халқаро тавсиялар асосида тизимли ташкил этиш, ушбу жараёнларда сифатни таъминлаш ва бошқариш ҳамда статистика маълумотларини ишлаб чиқувчи идоралар фаолиятини ягона ёндашувлар асосида бошқариш имкониятини таъминлайди.

а) “Статистик маълумотларнинг намунавий модели” (GSIM – Generic Statistical Information Model) 1999 йилда БМТнинг Европа Иқтисодий Комиссияси томонидан Дания, Норвегия, Швеция ва Швейцария давлатлари мутахассислари билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган. Моделнинг сўнгги 2-версияси 2016 йил 14 декабрдан кучга кирган.

GSIM модели – расмий статистика маълумотларини тайёрлаш ва тарқатиш жараёнида қўлланиладиган ахборот объектларининг қисмларини тавсифловчи асосий тушунча ва белгиларнинг ягона маълумотнома тизимини ташкил этади.

Маълумки, расмий статистика маълумотларини тайёрлаш ва тарқатиш жараёнлари:

- статистика дастурлари орқали тартибга солинади;
- статистика кузатуви шакллари ва бошқа манбалардан фойдаланган ҳолда

бирламчи маълумотлар йиғиш орқали ташкил этилади;

таснифлар тизими ва методологияларни қўллаган ҳолда амалга оширилади;

маълумотларни қайта ишлаш ва таҳлил қилиш натижаларига кўра алоҳида статистик кўрсаткичлар шакллантириш ва уларни тарқатиш билан яқунланади;

маълумотларнинг манбалари, усуллари, таърифлари ва сифатини тавсифловчи метамаълумотлар билан фойдаланувчиларга етказилади.

GSIM модели эса, статистика маълумотларини ишлаб чиқариш ва тарқатиш учун қўлланиладиган дастурлар, кузатув шакллари, кўрсаткичлар, таснифлар, методологиялар ва метамаълумотларни шакллантириш ва уларни бошқариш жараёнларини бир хил, яъни ягона ёндашувлар асосида амалга оширишнинг базавий асосларини яратиб беради.

Натижада, расмий статистикадан фойдаланувчиларнинг эҳтиёжларини ўрганишдан бошлаб то статистик маълумотларни тарқатишгача бўлган умумий жараён давомида, унинг бевосита иштирокчилари ҳисобланган ишлаб чиқарувчилар ва фойдаланувчиларнинг бир-бирларини тез ва осон тушунишлари, яъни ўзаро умумий тилда гаплашишларига эришилади.

б) “Статистик маълумотларни ишлаб чиқиш жараёнларини намунавий модели” (GSBPM – The Generic Statistical Business Process Model) БМТнинг Европа Иқтисодий Комиссияси, Евростат ҳамда Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотининг бирлашган гуруҳи томонидан 2008 йилда ишлаб чиқилган. Моделнинг сўнгги 5-версияси 2019 йил 1 январдан кучга кирган.

GSBPM модели – расмий статистика маълумотларини ишлаб чиқариш учун амалга оширилиши зарур бўлган барча босқичлар ва жараёнлар тўпламини тавсифлайди ва белгилаб беради.

GSBPM модели 8 та босқич ва ушбу босқичларни амалга оширувчи таркибий 44 та жараёндан иборат бўлиб, расмий статистикани ишлаб чиқариш ва тарқатиш мақсадида фойдаланувчиларнинг статистика маълумотларига бўлган эҳтиёжларини аниқлашдан бошлаб то ишлаб чиқариш циклини баҳолашгача бўлган қуйидаги босқичларни ўз ичига олган:

1. Статистика маълумотларига бўлган эҳтиёжларни аниқлаш;
2. Ишлаб чиқиш жараёнларини режалаштириш;
3. Ишлаб чиқиш жараёнларини шакллантириш;
4. Бирламчи маълумотларни йиғиш;
5. Маълумотларни қайта ишлаш;
6. Маълумотларни таҳлил қилиш;
7. Расмий статистика маълумотларини эълон қилиш;
8. Ишлаб чиқиш циклини баҳолаш.

1-босқич. Статистика маълумотларига бўлган эҳтиёжларни аниқлаш барча фойдаланувчиларнинг эҳтиёжларини ўрганишдан бошлаб то статистика ишларини амалга ошириш дастурини ишлаб чиқишгача бўлган 6 та жараённи ўз ичига олади.

2-босқич. Ишлаб чиқиш жараёнларини режалаштириш расмий статистика маълумотларини ишлаб чиқиш жараёнларини ташкил этиш ва уларнинг фаолият кўрсатиши учун зарур бўлган режавий ва ташкилий-услугий ҳужжатлар ва тизимларни режалаштириш билан боғлиқ 6 та жараёндан иборат.

3-босқич. Ишлаб чиқиш жараёнларини шакллантириш расмий статистика маълумотларини ишлаб чиқиш тизимининг бирламчи маълумотларни йиғишга, маълумотларни қайта ишлаш ва таҳлил қилишга, расмий статистика маълумотларини тарқатишга тайёрлигини таъминлаш билан боғлиқ 7 та жараённи ўз ичига олади.

4-босқич. Бирламчи маълумотларни йиғиш бир йиллик статистика ишлари дастурига мувофиқ бирламчи ва маъмурий маълумотларни йиғишни таъминлаш имконини берувчи 4 та жараёндан иборат.

5-босқич. Маълумотларни қайта ишлаш келгусида таҳлил қилиш ишларини амалга ошириш мақсадида статистик кўрсаткичлар бўйича жамланма маълумотларни шакллантириш ишларини ташкил этиш бўйича 8 та жараённи ўз ичига олади.

6-босқич. Маълумотларни таҳлил қилиш босқичи расмий статистика маълумотларини тақдим этиш ва тарқатишга тайёрлаш учун статистик таҳлил усуллари ва қоидаларини амалда қўллаш ишларини ўз ичига олган 5 та жараёндан иборат.

7-босқич. Расмий статистика маълумотларини эълон қилиш барча тоифадаги фойдаланувчиларни сифатли расмий статистика маълумотлари билан таъминлаш ишларини ташкил этиш бўйича 5 та жараённи ўз ичига олади.

8-босқич. Ишлаб чиқиш циклини баҳолаш статистика маълумотларини ишлаб чиқариш ва тарқатиш жараёнларининг натижаларини, шу жумладан статистика маълумотлари сифатини баҳолаш ишларини кўзда тутувчи 3 та жараёндан иборат.

Бир сўз билан айтганда, ушбу модель статистика маълумотларини ишлаб чиқишнинг бошланишидан то якунигача бўлган барча босқич ҳамда жараёнларни ўз ичига олади, шу билан биргаликда ушбу босқич ва жараёнлар доимий равишда такрорланиб туради.

GSBPM модели ҳар бир амалга ошириладиган босқич ва жараёнларни:

- аввалдан аниқ белгилаб қўйилган ҳамда ўзаро мувофиқлашган тартиб-қоидалар ва механизмлар асосида режалаштириш ва тизимли ташкил этиш;
- барча фойдаланилган манбалар, усуллар, тизимлар ва бошқа воситаларни аниқ ҳужжатлаштириб бориш;
- бутун ишлаб чиқиш циклини доимий баҳолаш имконини таъминлайди.

Хўш, моделнинг афзаллиги нимада? У турли статистик босқич ва жараёнлар интеграциясини амалга ошириш ва уларнинг сифатини баҳолаб бориш, юзага келган бўшлиқлар ва камчиликларни ўз вақтида аниқлаш ҳамда тезкор баргараф этиш орқали статистика маълумотларининг халқаро тавсияларга мувофиқлигини таъминлаш каби муҳим масалани ҳал этади.

Шу билан бирга, ушбу модель миллий статистика тизими доирасида давлат статистика органлари, расмий статистиканинг бошқа тайёрловчилари ва маъмурий маълумотларни етказиб берувчилар томонидан статистика маълумотларини тайёрлаш ва тақдим этиш жараёнларини ягона қоидалар ва интеграция асосида ташкил этиш ҳамда ушбу жараёнларни мувофиқлаштириб бориш имкониятини яратади.

в) Статистика идоралари фаолиятини бошқаришнинг намунавий модели (GAMSO – Generic Activity Model for Statistical Organisations) БМТ ЕИК томонидан Австралия, Канада, Италия, Янги Зеландия, Норвегия, Швеция ва Буюк Британия давлатлари билан ҳамкорликда 2015 йилда ишлаб чиқилган.

Унинг сўнгги 1.2-версияси 2019 йил 1 январдан кучга кирган.

GAMSO модели – статистика идораси томонидан амалга ошириладиган умумий фаолиятни белгилайди ва тизимлаштиради.

Содда қилиб айтганда, GAMSO модели умумий фаолиятни, яъни статистика идорасида нима ишлар қилинишини тавсифлайди, унинг таркибий бўлаги ҳисобланган GSBPM модели эса маълум бир босқич ва жараёнларни, яъни статистика идораси статистика маълумотларини ишлаб чиқариш бўйича ўз фаолиятини қандай амалга ошираётганини акс эттиради.

GAMSO модели қуйидаги 4 та йўналишдан иборат:

- Стратегия ва лидерлик;
- Салоҳиятни ривожлантириш;
- Корпоратив бошқарув;
- Ишлаб чиқариш (GSBPM).

Моделнинг биринчи ва асосий етакчи йўналиши ҳисобланган **Стратегия ва лидерлик** йўналиши, статистика идорасида моделнинг бошқа барча йўналишларини амалга ошириш учун зарур бўлган устувор вазифаларни ҳал этиш, яъни мақсадни белгилаш, бошқарув, стратегик ҳамкорлик ҳамда алоқаларни бошқариш каби фаолиятларни ўз ичига олади.

Ушбу йўналиш статистика идораси томонидан миллий ва халқаро даражада зарур бўлган маълумотларни тақдим этиш имконини берувчи, юқори даражада ҳал этиладиган стратегик вазифаларни ҳал этади.

Салоҳиятни ривожлантириш йўналиши эса статистика идорасида амалга ошириладиган барча тадқиқотлар, ишланмалар ва инновацияларни, яъни ташкилотда янги фаолиятни амалга ошириш ёки мавжудларининг самарадорлигини ошириш имкониятларини ривожлантиришни ўз ичига олиб:

- салоҳиятни оширишни режалаштириш;
- салоҳиятни оширишни ташкил қилиш;
- салоҳиятни оширишни мониторинг қилиш;
- салоҳиятни оширишни қўллаб-қувватлаш босқичларидан иборатдир.

Моделнинг учинчи **Корпоратив бошқарув** йўналишидаги тадбирлар катта аҳамиятга эга бўлиб, статистика идорасида фаолиятни

стандартлаштириш, яъни тизимлаштиришни қўллаб-қувватлайди. Улар ташкилот ўз иш дастури ёки режасини самарали ва натижали бажариши учун зарур бўлган ўзаро боғлиқ фаолият турларини камраб олади.

Корпоратив бошқарув қуйидаги 10 та фаолият туридан иборат:

- соҳа самарадорлигини ва қонунчиликни бошқариш;
- статистик методологияни бошқариш;
- сифатни бошқариш;
- ахборот ва билимларни бошқариш;
- истеъмолчиларни бошқариш;
- маълумот тақдим этувчиларни бошқариш;
- молиявий ресурсларни бошқариш;
- инсон ресурсларини бошқариш;
- АКТни бошқариш;
- биноларни бошқариш.

GAMSO моделининг тўртинчи йўналиши ҳисобланган **Ишлаб чиқариш** соҳаси расмий статистикани ишлаб чиқариш, амалга ошириш ва бошқариш учун зарур бўлган барча босқичларни, шу жумладан статистик кузатувлар ўтказиш, маъмурий ёки бошқа манбалардан маълумотларни йиғиш ва статистик ҳисоб-китобларни амалга оширишларни ўз ичига олади.

Ушбу босқичлар, натижада, салоҳиятни ривожлантириш доирасида ишлаб чиқилган имкониятлардан, ҳамда корпоратив бошқарув доирасида бошқариладиган ресурслардан фойдаланган ҳолда, стратегия ва лидерлик йўналиши доирасида маъқулланган натижаларга эришилишини таъминлайди.

GAMSO моделидаги ишлаб чиқариш фаолияти GSBPM моделига киритилган бўлиб, бу GAMSO модели ўз тузилмасига кўра GSBPM моделига тўлиқ мос келишини англатади.

Илғор моделлар ҳақида юқорида баён этилган фикр–мулоҳазаларни умумлаштирган ҳолда, қисқача хулоса қилиб айтганда:

GSIM модели – фойдаланувчиларга тарқатиладиган статистика маълумотларини шакллантириш қоида ва талабларини белгилаб беради;

GSBPM модели – статистика маълумотларини ишлаб чиқиш босқичи ва жараёнларини тартибга солади;

GAMSO модели – статистика идораси томонидан амалга ошириладиган умумий фаолиятни белгилаб беради ва тизимлаштиради.

Ушбу сифатни бошқаришнинг илғор халқаро моделлари ўзаро узвий боғлиқ бўлиб, доимо бир-бирини тўлдириб туради.

Хусусан, йиғилган бирламчи маълумотлар GSBPM босқичларидан ўтса, чиқувчи маълумотлар GSIM талаблари асосида шакллантирилади. GAMSO намунавий модели эса статистика идорасининг умумий, шу жумладан GSIM ва GSBPM моделлари асосида статистика маълумотларини ишлаб чиқиш ва тарқатиш бўйича фаолиятини тартибга солади.

2. Халқаро сифат моделларини миллий статистика тизимига жорий этиш йўллари.

Таъкидлаш жоизки, сўнгги йилларда статистика соҳасини халқаро меъёрлар ва талабларга мос бўлишини таъминлаш борасида мамлакатимизда жадал ислохотлар амалга оширилди. Айниқса, мамлакатимизда “Расмий статистика тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Қонуни ҳамда Жаҳон банки кўмагида ишлаб чиқилган Ўзбекистон Республикаси статистикасини ривожлантиришнинг миллий стратегиясини қабул қилиниши соҳада ислохотларни янада самарали амалга ошириш имконини яратди.

Ушбу ислохотлар ўз навбатида, соҳага халқаро стандартлар ва илғор хорижий тажрибаларни кенг жорий этиш учун муҳим пойдевор бўлди.

Хусусан, 2021 йилдан бошлаб мамлакатимизда биринчи марта миллий статистика тизимига сифатни бошқаришнинг халқаро даражада эътироф этилган илғор тизимларини кенг жорий этиш ишлари бошланди.

Қайд этиш лозимки, юртимизда шу давргача ҳам статистика маълумотларини йиғиш, таҳлил қилиш ва тарқатиш бўйича халқаро ташкилотлар тавсиялари асосида тегишли сиёсат амалга ошириб келинган. Шу билан бирга, жадал ислохотлар даврида ушбу жараёнларни халқаро даражада тавсия этилган янги моделлар асосида тизимли бошқариш, демак ягона комплекс ёндашув асосида сиёсат юритиш зарурати юзага келган эди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 3 августдаги ПҚ-4796-сон қарори билан тасдиқланган “Йўл харитаси”га (4-банди) мувофиқ, миллий статистика тизимига сифатни бошқаришнинг илғор тизимлари ҳисобланган GSIM, GSBPM ва GAMSО моделларини жорий этиш вазифаси белгиланган.

а) GSIM моделини жорий этиш, статистика маълумотларини ишлаб чиқишни GSIM модели асосида йўлга қўйиш мақсадида, Давлат статистика қўмитаси томонидан ишлаб чиқариш жараёнларининг базавий асослари таҳлил этилиб, хатловдан ўтказилди ва амалга ошириладиган устувор йўналишлар белгилаб олинди.

Амалга оширилган чора-тадбирлар натижасида, Давлат статистика қўмитасининг 2021 йил 23 июндаги 21-сон қарори билан қуйидаги ҳужжатлар тасдиқланиб амалиётга жорий этилган:

Статистика дастурларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш тартиби.

Ушбу Тартиб билан расмий статистика соҳасида статистик маълумотларни ишлаб чиқиш жараёнларини амалга оширишнинг ҳуқуқий асосини ташкил этувчи кўп йиллик ва бир йиллик статистика дастурларини ишлаб чиқиш, келишиш ва тасдиқлаш босқичлари ҳамда механизмлари белгилаб қўйилди.

Шунингдек, ушбу ҳужжат билан статистика ишларининг бирламчи манбаи ҳисобланган статистика кузатувлари шаклларини тайёрлаш, келишиш ва тасдиқлаш механизмлари ҳамда босқичлари аниқ белгилаб қўйилган. Мазкур тартиб билан Статистика дастурлари ва статистика кузатуви шаклларини ишлаб чиқишда фойдаланиладиган намуна жадваллар тасдиқланган.

Статистика соҳасида таснифлар, методологиялар ва кузатув шакллари ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш бўйича намунавий услубий қўлланма.

Услубий қўлланмага мувофиқ, статистика фаолиятини ташкил этишда қўлланиладиган таснифлар, методологиялар ва статистика кузатуви шакллари тайёрлаш, келишиш ва тасдиқлаш бўйича умумий қоидалар тасдиқланган.

Бунда, ушбу ҳужжатларнинг моҳияти ва аҳамияти, шакллантириш ҳамда расмийлаштириш босқичлари, уларнинг намуналарни тайёрлашга бўлган талаблар аниқ белгилаб қўйилган.

Метамаълумотларни ишлаб чиқиш бўйича намунавий услубий қўлланма.

Қўлланма статистика маълумотларининг ишлаб чиқиш манбалари, усуллари, таърифлари ҳамда сифатини тавсифловчи метамаълумотларни шакллантириш, юритиш, янгилаш ва фойдаланувчиларга тақдим этиш қоидаларини ўз ичига олган.

Бунда метамаълумотлар мазмуни, уларнинг таркибий тузилмаси, намуналарини тайёрлашга бўлган талаблар, тасдиқлаш, юритиш ва назорат қилиш босқичлари ва механизмлари аниқ белгилаб қўйилган.

Ўз навбатида, ушбу услубий ҳужжатлар Ўзбекистон Республикасининг “Расмий статистика тўғрисида”ги Қонуни талаблари асосида янада такомиллаштирилиб, қўмитанинг 2022 йил 27 декабрдаги 41-сон қарори билан қайта тасдиқланган ва амалиётга жорий этилган.

Ҳозирги кунда, Вазирлар Маҳкамаси томонидан ҳар йили тасдиқланадиган Статистика дастурлари, расмий статистика соҳасида қўлланиладиган статистика кузатуви шакллари, таснифлар, методологиялар ҳамда метамаълумотларнинг барчасини ишлаб чиқиш, келишиш ва тасдиқлаш бўйича ишлар айнан юқорида қайд этилган услубий ҳужжатлар асосида амалга оширилмоқда.

б) GSBPM моделини миллий статистика тизимига жорий этиш ишларини амалга оширишда ягона концептуал ёндашувларга эришиш мақсадида:

биринчи босқичда – Статистика агентлигининг 2021 йил 30 сентябрдаги 99-сон буйруғи билан Статистика маълумотларини ишлаб чиқишнинг миллий модели тасдиқланди ва расмий статистикани ишлаб чиқишнинг барча босқичлари ҳамда унинг таркибий жараёнлари белгилаб олинган;

иккинчи босқичда – Статистика агентлигининг 2021 йил 17 декабрдаги 58-сон қарори билан Статистика маълумотларини ишлаб чиқишнинг миллий модели умумий тузилмасидаги босқич ва жараёнларни тавсифловчи услубий қўлланма тасдиқланган.

Статистика маълумотларини ишлаб чиқишнинг миллий модели расмий статистикани ишлаб чиқишнинг 8 та босқичи ва уларни амалга ошириш бўйича 44 та жараёнларни ўз ичига олган.

Ҳозирги кунда, фойдаланувчиларнинг статистика маълумотларига бўлган эҳтиёжларини ўрганиш жараёнлари GSBPM миллий моделининг 1-босқичи талаблари асосида йўлга қўйилган.

в) GAMSО моделини жорий этиш бўйича Давлат статистика қўмитасининг 2022 йил 27 майдаги 38-сон буйруғи билан Давлат статистика қўмитаси фаолиятининг миллий модели умумий тузилмаси ва чора-тадбирлар режаси тасдиқланиб, унинг доирасида тегишли тадбирлар амалга оширилмоқда.

Сифатни бошқариш тизимларини жорий этиш ишларини самарали ташкил этиш мақсадида, Статистика агентлигининг 2023 йил 27 мартдаги 13-сон буйруғи билан Статистика агентлигининг сифат соҳасидаги сиёсати қабул қилинган.

Халқаро сифат моделларининг (GSIM, GSBPM ва GAMSО) моҳияти ва уларни жорий этиш йўналишлари бўйича тизим ходимлари малакасини ошириш мақсадида ўқув семинарлари ташкил этилмоқда.

Саноат статистикаси бошқармаси томонидан алоҳида кўрсаткичлар бўйича маълумотларни ишлаб чиқариш жараёнларини GSBPM модели талабларига мувофиқлиги юзасидан хатлов ишлари ўтказилмоқда. Ушбу хатлов бошқа тармоқ статистикаси йўналишлари бўйича ҳам ташкил этилиб, натижаларига кўра келгусида ишлаб чиқариш жараёнларини GSBPM модели талабларига мувофиқ ташкил этиш учун лозим бўлган устувор йўналишлар амалга оширилади.

Агентлик бошқармалари томонидан 2024 йил учун статистика кузатуви шакллари лойиҳаларини тайёрлаш жараёнлари GSIM ва GSBPM моделлари асосида ишлаб чиқилган услубий ҳужжатлар талабларига мувофиқ, фойдаланувчилар эҳтиёжларини ўрганиш асосида амалга оширилмоқда.

Ўз навбатида, мазкур илғор тизимлар жорий этилгандан сўнг эришиладиган кейинги натижа, Агентлик тизимида сифат мезонларини таъминланганлигини ифодаловчи халқаро ISO сертификатини қўлга киритишдан иборат бўлади. Бу эса, ихтисослашган баҳоловчи компаниялар ҳамда халқаро экспертларни жалб этган ҳолда фаолиятни баҳолаш ишларини ташкил этиш орқали амалга оширилади.

Хўш, юқорида қайд этилган илғор халқаро моделларнинг жорий этилиши Ўзбекистон статистикасига нима беради?

Биринчидан, маълумотлар очик, яъни фойдаланувчиларнинг эҳтиёжлари қондирилиб, метамаълумотлар тушунарли ва тўлиқлиги таъминланади.

Иккинчидан, маълумотлар ишончли, яъни уларнинг манбалари, ишлаб чиқиш усуллари очик бўлади.

Учинчидан, маълумотлар шаффоф ва уларни эълон қилиш муддати аниқ кўрсатилади.

Тўртинчидан, маълумотларни олиш қулай, ундан ихтиёрий кўринишда фойдаланиш, улар базасига кириш имконияти мавжуд бўлади.

Бешинчидан, маълумотлар сифатли, фаолият назорат қилинади ва ўрганилади ҳамда ISO стандарти асосида иш юритилади.

Пировардида, ушбу эришилган омиллар мамлакат статистикасининг сифати талаб даражасида, яъни халқаро меъёрлар ва стандартларга мос эканлигини англатади, шунингдек, амалга оширилаётган барча тадбирларнинг шаффофлиги туфайли халқаро ҳамжамиятнинг Ўзбекистон статистикасига бўлган ишончини янада оширади.

Назорат ва муҳокама учун саволлар:

1. GSIM модели қайси йўналишда тартиб-қоидаларни белгилаб беради?
2. GSIM моделини жорий этиш юзасидан Агентлик томонидан ишлаб чиқилган ҳужжатларни санаб беринг.
3. GSBPM моделига таъриф беринг.
4. GSBPM модели қандай босқичларни ўз ичига олади?
5. GAMSО модели қандай фаолиятни белгилаб беради?
6. GSIM моделининг GSBPM моделидан фарқи нимада?
7. GSBPM моделининг афзалликлари нимада?
8. Фойдаланувчиларнинг эҳтиёжларини ўрганиш босқичи қайси моделда ўз аксини топган?
9. Статистика дастурларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш жараёнлари қайси модель талабларига мувофиқ амалга оширилади?
10. GAMSО миллий модели қачон тасдиқланган?
11. Статистика маълумотларини ишлаб чиқариш ва тарқатиш ишлари қайси модель билан тартибга солинади?
12. GAMSО модели йўналишларини айтиб беринг.
13. Услубий ҳужжатлар ва метамаълумотларни ишлаб чиқишда қайси модель талаблари қўлланилади?
14. GAMSО моделига таъриф беринг.
15. Ўзбекистонда GSBPM миллий модели қачон тасдиқланган?